

2118 (2023-2024) – Nr. 1
ingediend op 4 april 2024 (2023-2024)

Verslag van de hoorzitting

namens de Commissie voor Landbouw, Visserij en Plattelandsbeleid
uitgebracht door Chris Steenwegen

over de toekomst van de landbouw
in Vlaanderen

Samenstelling van de Commissie voor Landbouw, Visserij en Plattelandsbeleid:

Voorzitter: Bart Dochy.

Vaste leden:

Arnout Coel, Cathy Coudyser, Karolien Grosemans, Sofie Joosen, Joris Nachtergaele;

Leo Pieters, Stefaan Sintobin, Frieda Verougstraete-Deschacht;

Bart Dochy, Joke Schauvliege;

Emmily Talpe, Bart Van Hulle;

Mieke Schauvliege, Chris Steenwegen;

Ludwig Vandenhove.

Plaatsvervangers:

Allessia Claes, Maaïke De Vreese, Bert Maertens, Nadia Sminate, Tine van der Vloet;

Roosmarijn Beckers, Els Sterckx, Suzy Wouters;

Sofie Mertens, Tinne Rombouts;

Steven Coenegrachts, Bart Tommelein;

Jeremie Vaneeckhout;

Maxim Veys.

INHOUD

I. Toelichting door de sprekers	5
1. Inleiding	5
2. Lotte Arkens van Groene Kring	5
2.1. Initiatieven vanuit Groene Kring	5
2.2. Generatie jonge boeren dreigt verloren te gaan	5
2.3. Perspectief creëren	6
2.4. Vier aandachtspunten	6
2.5. Langetermijndenken	7
2.6. Zekerheid creëren en verankeren	7
2.7. Verwachtingen van het beleid	8
3. Hendrik Vandamme van het Algemeen Boerensyndicaat	8
3.1. Landbouw als strategische sector	8
3.2. Veerkrachtige sector	9
3.3. Overkoepelend beleid met drie facetten	9
3.4. Bedrijfsopvolging	10
3.5. Betere bescherming voor landbouwgronden	10
3.6. Europees handelsbeleid	10
3.7. Duurzame productie	11
3.8. Inzetten op een diverse sector	11
3.9. Ruimte voor landbouw	11
3.10. Landbouw als wendbare sector	12
3.11. Duurzaamheidsdoelstellingen	12
3.12. De sector past zich aan	12
3.13. De landbouwer als spil in het Vlaamse openruimtegebied	13
4. Sara Van Dyck van BioForum	13
4.1. Uitdagingen voor de sector	13
4.2. Systeem botst op milieugrenzen	14
4.3. Evolutie naar een nieuw model	14
4.4. Vier basisprincipes	14
4.5. Eerlijke handelsrelaties	14
4.6. Toegang tot grond	15
4.7. Rechtsonzekerheid en administratieve lasten	15
4.8. Klimaat- en milieu-uitdagingen	16
4.9. Natuurherstelwet	16
4.10. Strategisch Plan Bio	17
5. Lode Ceyssens van Boerenbond	17
5.1. Voed mee de toekomst	17
5.2. Structuur met vier pijlers	18
5.3. Essentiële elementen voor elk landbouwmodel	19
5.4. Concrete actiepunten voor het beleid	19

II.	Tussenkomsten van de parlementsleden	19
1.	Joke Schauvliege	19
2.	Mieke Schauvliege	20
3.	Stefaan Sintobin	21
4.	Arnout Coel	21
5.	Bart Van Hulle	22
6.	Chris Steenwegen	23
7.	Sofie Joosen	24
8.	Ludwig Vandenhove	24
9.	Tinne Rombouts	25
10.	Stijn De Roo	26
III.	Antwoorden van de sprekers	26
1.	Lode Ceysens	26
2.	Hendrik Vandamme	27
3.	Sara Van Dyck	29
4.	Lotte Arkens	29
	Gebruikte afkortingen	31
	Bijlagen: zie de dossierpagina van dit document op www.vlaamsparlement.be .	

Op woensdag 7 februari 2024 hield de Commissie voor Landbouw, Visserij en Plattelandsbeleid een hoorzitting over de toekomst van de landbouw in Vlaanderen, met vertegenwoordigers van Groene Kring, het Algemeen Boerensyndicaat, Bio-Forum en Boerenbond.

De presentaties bij de toelichtingen zijn te vinden op de [dossierpagina](#) van dit commissieverslag op www.vlaamsparlement.be.

I. Toelichting door de sprekers

1. Inleiding

De commissie heeft een aantal landbouworganisaties uitgenodigd om te komen spreken over de toekomst van de landbouw in Vlaanderen, vertrekkend vanuit een nota van Groene Kring. De focus van het debat ligt op een langetermijnvisie en minder op de gesprekken die plaatsvinden tussen de landbouworganisaties en de Vlaamse Regering, aldus de *voorzitter*.

2. Lotte Arkens van Groene Kring

Lotte Arkens is voorzitter van Groene Kring Limburg, en als landbouwer en advocaat vertegenwoordigt ze regelmatig de belangen van jonge land- en tuinbouwers. Ze is zelf actief in de sectoren melkvee, varkens en akkerbouw.

2.1. Initiatieven vanuit Groene Kring

De eerste maanden van haar voorzitterschap zijn al een heel turbulente periode gebleken, een periode waarin jonge land- en tuinbouwers regelmatig aan de alarmbel hebben getrokken, omdat zij vrezen voor hun toekomst. Ze onderschrijft de problemen die tijdens de recente protesten naar voren zijn gebracht. Voor jonge landbouwers is vooral het gebrek aan toegang tot grond een belangrijk aandachtspunt.

Met Groene Kring werden al tientallen initiatieven genomen om te proberen het beleid in de juiste richting te sturen, rekening houdend met de echte noden van jonge land- en tuinbouwers. Ze vindt het positief dat er vanuit het beleid geluisterd wordt naar de voorstellen van Groene Kring, maar het is tijd dat er effectief actie wordt ondernomen, vindt ze, want jonge landbouwers weten nog altijd niet waar hun toekomst ligt.

Als de initiatieven vanuit de landbouwsector om tot een oplossing te komen, worden afgewogen tegen de mate waarin er effectief rekening wordt gehouden met de sector, dan vindt ze het niet meer dan logisch dat de landbouwsector het heft in eigen handen neemt, om aan te geven dat men het niet eens is met het gevoerde beleid. Daarom heeft men gekozen voor het laatste redmiddel: op straat komen en protesteren. Het toont aan dat de landbouwers radeloos zijn en vrezen voor hun toekomst. Groene Kring wil dan ook daden zien. De rust in de sector zal pas terugkeren als de jonge land- en tuinbouwers effectief daden zien en daarvan de gevolgen zien in hun bedrijf.

2.2. Generatie jonge boeren dreigt verloren te gaan

Zonder jonge boeren lukt het niet, vindt Groene Kring. Het landbouwberoep staat sterk onder druk, want het aantal jonge landbouwers in Vlaanderen zakt naar een kritiek niveau: slechts 5 procent van alle landbouwers is jonger dan 35 jaar, en 10 procent is jonger dan 40 jaar. Die daling zet zich voort in elke provincie en in elke deelsector. Met een overnamebereidheid van 10 procent dreigt de volgende generatie

volledig verloren te gaan. Niet alleen de instroom maar ook het behoud van jonge boeren is daarom een zorg. Groene Kring ontvangt ook steeds meer signalen van jonge landbouwers die zich afvragen of ze de juiste beroepskeuze hebben gemaakt. Dat betekent ook dat in de toekomst steeds meer mensen bewust zullen kiezen om niet in deze sector te stappen. Zeker tijdens het verloop van deze legislatuur zou dat aandeel sterk zijn toegenomen.

Van alle belemmeringen die boeren ervaren, vindt ongeveer 50 procent zijn oorsprong bij de overheid. Dat betekent dat er een belangrijke rol weggelegd is voor het politieke niveau om deze belemmeringen weg te nemen. Groene Kring heeft daarom een resolutie opgesteld die een basis kan vormen om alvast een antwoord te bieden op de protesten. Daarbij wil men inzetten op de instroom en het behoud van jonge boeren, en op de vele uitdagingen waar de sector voor staat.

Om de duurzaamheidstransitie te kunnen realiseren moet er uitzicht geboden worden op een gezonde financiële situatie en een aantrekkelijke sector. Daarom heeft de sector nood aan betekenisvolle afspraken en breed gedragen oplossingen, gebaseerd op de drie hoofdpunten die ook terug te vinden zijn in de resolutie van Groene Kring: het bieden van perspectief, het verankeren van zekerheid, en een langetermijnbeleid met een breed toepassingsgebied.

2.3. Perspectief creëren

Een toekomstperspectief houdt in dat men beschikt over gunstige mogelijkheden om een rendabel land- en tuinbouwbedrijf uit te baten. Jonge landbouwers zullen pas in de sector stappen als ze zicht hebben op een gestructureerd gemiddeld inkomen, waarbij het ondernemingsrisico wordt gecompenseerd. Er moet voldoende toegang zijn tot de nodige productiemiddelen, waaronder grond. Daarbij moet rekening worden gehouden met de eigenheid van de land- en tuinbouwsector. Naast het opzetten van een constructieve samenwerking heeft Vlaanderen nood aan een toekomstbestendige landbouwvisie, waaraan heldere doelen gekoppeld worden, met ruimte voor het ondernemerschap van de landbouwers.

Om die landbouwvisie te laten fungeren als een leidraad waarop toekomstig beleid rond landbouw, milieu, natuur en ruimtelijk beleid geënt kan worden, is een juridische verankering dan ook een vereiste. Hoewel ondertussen duidelijk is dat de land- en tuinbouwsector in een omwenteling zit, moeten deze lasten niet alleen gedragen worden door de land- en tuinbouwsector, aldus Lotte Arkens. Om economische, ecologische en sociale doelstellingen te verzoenen zijn er een ketenbrede aanpak en rolverdeling nodig.

2.4. Vier aandachtspunten

In de resolutie van Groene Kring wordt specifiek gefocust op vier punten. Ten eerste wil men inzetten op de leefbaarheid en de lokale verankering van land- en tuinbouwbedrijven en de instroom van jonge boeren. Dat moet gebeuren door de toegang tot grond te monitoren via alle belemmeringen, zowel fysiek, functioneel, juridisch, financieel als mentaal. Daarnaast moet er een grondbeleid opgestart worden dat de toegang tot grond voor jonge boeren structureel verbetert en de belemmeringen daarin wegneemt. Ment moet ook de toegang tot financiering via bestaande instrumenten behouden en aanpassen waar nodig. Tot slot worden een gemiddeld inkomen en een cisisbestendige sector vooropgesteld als beleidsdoelstelling.

Ten tweede vraagt Groene Kring om concrete en gerichte maatregelen te nemen om de aantrekkelijkheid van de sector te vergroten, door in te zetten op respect voor de landbouwers, zowel vanuit de maatschappij, de keten als vanuit het beleid. Ten derde vraagt men om in een orgaan te voorzien dat de betrokkenheid van land- en

tuinbouwers garandeert in het beleid dat op hen van toepassing is. Dit orgaan moet meer dan een adviesorgaan zijn, en moet betrokken worden in de manier waarop bepaalde doelstellingen moeten worden gehaald. Tot slot vraagt men dat de veranderingslasten van die verduurzaming goed worden verdeeld over de volledige agrovoedingsketen.

Die vier punten vormen voor Groene Kring een minimum. Dit alleen volstaat niet voor het creëren van een toekomstperspectief, maar het zou er wel toe kunnen bijdragen, vindt Lotte Arkens. Zowel deze elementen als het bieden van voldoende perspectief dragen bij tot een leefbare en een ondernemenswaardige toekomst voor jonge land- en tuinbouwers.

2.5. Langetermijndenken

Jonge ondernemers die voor enorme investeringen staan, of die net gedaan hebben, kunnen het zich ook niet permitteren afhankelijk te zijn van de grillen van de politiek binnen een bepaalde legislatuur. Het is daarom nodig dat het beleid wordt aangepast en dat er wordt gekeken naar de lange termijn, een termijn die werkbaar is voor jonge landbouwers. Men moet durven na te denken over tijdshorizonten die een legislatuur van vijf jaar overstijgen. Dat langetermijnbeleid moet landbouwers in staat stellen om ambities te koppelen aan realiseerbaarheid. Een aangepast en breder toepassingsgebied houdt niet alleen rekening met ecologische duurzaamheidsdoelstellingen, maar moet economische en sociale duurzaamheid een gelijkwaardige prioritering toewijzen. Zo kan men de leefbaarheid en lokale verankering van land- en tuinbouwbedrijven bewaken.

Met het oog op de lange termijn vraagt Groene Kring in zijn resolutie dat er ten eerste met de sector en met de maatschappij geschreven wordt aan een toekomstbestendige en juridisch verankerde landbouwvisie, die als leidraad dient voor toekomstige beleidsbeslissingen. Daarnaast moet er een beleid komen waarin ecologische doelstellingen gepaard gaan met economische en sociale duurzaamheid. Tot slot moet men afstappen van legislatuurdoelstellingen, door in te zetten op een beleid dat minstens twintig jaar in de toekomst kijkt. Men moet wegblijven van vage doelstellingen, maar inzetten op nuttige instrumenten die wel de ambitie halen. Er ontbreekt op dit moment een duidelijke horizon over wat er met de sector moet gebeuren. De impact van kortetermijndenken op een landbouwbedrijf is niet te onderschatten, vindt Lotte Arkens. Groene Kring is daarom aan het schrijven aan een eigen toekomstvisie, die binnenkort wordt bekendgemaakt.

2.6. Zekerheid creëren en verankeren

Daarnaast wil Groene Kring inzetten op de verdere verankering van die zekerheid. Zelfs met een duidelijk vastgelegd beleid en een toekomstperspectief moet er nog altijd rekening worden gehouden met de verankering hiervan, ook bij nieuwe wetgevingsinitiatieven voor jonge boeren. Het zal nog altijd nodig zijn om beleidskeuzes af te stemmen op de potentiële gevolgen en gewenste of ongewenste neveneffecten. Welke gevolgen heeft het beleid van vandaag financieel, mentaal en qua tijdsbesteding? Daarom is er, naast het identificeren van de belemmeringen en de barrières die de sector ervaart, nood aan instrumenten die het beleid in staat stellen om de druk op de jonge landbouwers niet verder op te drijven. Een goed uitgevoerde impactanalyse zou daar een grote stap voorwaarts in zijn. Via zo'n impactanalyse kan de Vlaamse regelgever afwegen hoe een beleidsvoorstel zich verhoudt ten opzichte van het toekomstperspectief voor de sector.

Door kwalitatieve parameters in kaart te brengen kan de impact van het beleid gemeten worden, en kan men nagaan of beleidsvoorstellen niet leiden tot een nog lagere instroom van jonge landbouwers. Zo'n toets moet er ook voor zorgen dat het ondernemersvertrouwen via de landbouwconjunctuurindex stijgt. Die toets moet

garanderen dat het landbouwinkomen niet verder naar onderen afwijkt van het algemene gemiddelde, en het liefst zelfs wat toeneemt. Via zo'n toets kan men ook nagaan of het gevoerde beleid het mentale welbevinden niet verder onder druk zet. Tot slot pleit Groene Kring ook voor een jongeboerentoets of langetermijntoets voor alle beleidsvoorstellen. In Europa werd deze toets al goedgekeurd, dus de organisatie pleit ervoor om dit ook in Vlaanderen te verankeren in het toekomstig beleid.

Groene Kring vraagt om de jonge land- en tuinbouwers niet te negeren, en zal daarom blijvend zijn stem laten horen, en blijven aandacht vragen voor aspecten die de toekomst van hun sector belemmeren. Ze beschouwen hun resolutie dan ook niet als een oplossing voor alle problemen, maar eerder als een eerste stap om te vermijden dat er in de toekomst opnieuw grote protesten uitbreken. De resolutie is een belangrijk signaal waar men verder op moet inzetten.

2.7. Verwachtingen van het beleid

Groene Kring heeft ook enkele verwachtingen richting het beleid. Zo vragen ze bescherming van het agrarisch gebied tegen zonevreemde functies, tegen natuurrealisaties en tegen niet-landbouwgebruik in het algemeen. Agrarisch gebied moet bestemd blijven voor de landbouwsector. Ten tweede verwachten ze dat het stikstofbeleid onmiddellijk wordt omgezet naar een emissiebeleid. Ook het mestakkoord, dat al voorligt, moet onmiddellijk worden uitgevoerd. Er moet worden gezorgd voor rechtszekerheid op de lange termijn, en men moet wegen op haalbare Europese doelstellingen, met de nodige middelen om die te bereiken. Het beleid mag dus niet alleen regelgeving opleggen en inzetten op handhaving; de jonge boeren moeten hierin beter geadviseerd en begeleid worden. Daarom vraagt Groene Kring ook om te stoppen met de talloze administratieve verplichtingen, die vaak tegenstelbaarheden en dubbele administratie bevatten.

Het beleid rond enerzijds methaan en anderzijds stikstof is een voorbeeld van die tegenstelbaarheid. Volgens het methaanbeleid kunnen koeien beter binnen op stal worden gezet, terwijl het stikstofbeleid net vraagt dat koeien buiten staan. Het methaanbeleid vraagt dat koeien meer mais eten, terwijl het huidige beleid net aanstuurt op meer gras. Voor landbouwers is het dus niet evident om klimaat, natuur en het eigen ondernemerschap samen te laten sporen, aldus de spreker. Ze vraagt dan ook dat er duidelijk wordt gekeken naar de regelgeving in haar geheel. Daar kan de jongeboerentoets een meerwaarde in zijn.

Groene Kring trekt aan de alarmbel, en eist dat er echt geluisterd wordt naar de jonge landbouwers. Lotte Arkens is ervan overtuigd dat er wel al geluisterd wordt, maar dat er te weinig naar gehandeld wordt. Het milieu- en natuurbeleid moet haalbaar en werkbaar worden voor de jonge landbouwers. Zij vormen immers de basis van een strategische sector.

3. Hendrik Vandamme van het Algemeen Boerensyndicaat

Hendrik Vandamme is voorzitter van het ABS, en richt zich met een aantal ideeën en bedenkingen tot de beleidsmakers, zowel op Vlaams niveau als daarbuiten.

3.1. Landbouw als strategische sector

Hendrik Vandamme wil ten eerste het strategische belang onderstrepen van de land- en tuinbouwsector, die als één keten deel uitmaakt van de agrovoedingssector. Het ABS ziet de landbouw nog altijd als een sector met een duurzame toekomst, en een sector die welzijn brengt, niet alleen voor de landbouwer zelf maar voor alle Vlamingen. De landbouwsector vormt mee de basis voor de welvaart die in Vlaanderen aanwezig is, bijvoorbeeld via de landbouwactiviteiten en de handel van landbouwproducten binnen en buiten België. De beleidsmakers moeten het

strategische belang van deze sector erkennen, en daarom is er ook nood aan een degelijk kader, waarbinnen kan worden gewerkt aan duurzame landbouw, om ook Vlaanderen een duurzame toekomst te kunnen geven.

De spreker is ervan overtuigd dat een positieve duurzame toekomst voor de landbouw de beste waarborg is om in de nabije toekomst te zorgen voor voldoende kwaliteitsvol voedsel en andere producten. Daarbij moet men wel rekening houden met maatschappelijke normen en waarden. De landbouwsector maakt deel uit van de Vlaamse economie, en is daarin een onmisbare strategische pijler in het agrovvoedingssysteem. De sector is ook van levensbelang als essentiële primaire schakel in de voedingssector in Vlaanderen.

Vlaanderen telt heel wat types van landbouwbedrijven van diverse omvang, waar een breed gamma aan producten wordt geproduceerd. Voor het ABS vormt die diversiteit ook net de sterkte van de Vlaamse landbouw. Het traditionele landbouwbedrijf van zo'n vijftig tot zestig jaar geleden was een gemengd bedrijf met zeer weinig specialisatie. Mede door het beleid werd de sector richting een sterkere specialisatie gestuurd. Op dit moment is die diversiteit nog altijd sterk aanwezig, maar dan in een andere vorm dan vijftig tot zestig jaar geleden, toen de basis gelegd werd van het gemeenschappelijke landbouwbeleid op Europees niveau.

3.2. Veerkrachtige sector

Aan de basis van de landbouwproductie en de voedselvoorziening liggen in eerste instantie weerbaarheid en veerkracht. Landbouwbedrijven moeten soms klappen kunnen incasseren, dat hoort ook voor een stuk bij de vrije marktwerking. In de meeste sectoren worden moeilijke periodes vaak opgevolgd door gunstigere periodes. Alleen blijken die goede periodes vaak veel minder lang te duren dan de moeilijke fases. Het komt erop aan om op bedrijfsniveau en op persoonlijk vlak sterk in de schoenen te staan. Dat is ook nodig op het niveau van de keten. Maar het is ook nodig dat men op macro-economisch niveau de juiste keuzes maakt en de juiste beleidslijnen uitzet om te zorgen dat de land- en tuinbouwers toch hun beroep kunnen blijven uitoefenen, aldus Hendrik Vandamme.

3.3. Overkoepelend beleid met drie facetten

Op alle niveaus is er een sterk beleid nodig: niet alleen binnen Vlaanderen of op federaal niveau, maar ook op Europees niveau. Daarbij is er de vaststelling dat er vaak beslissingen worden genomen op het ene niveau, die niet worden meegenomen op een ander niveau. Zelfs binnen verschillende beleidsdomeinen en op elk niveau apart zijn er vaak sterk verschillende visies rond land- en tuinbouw. Het ABS stelt vast dat er vanuit die verkokering een aantal lijnen worden uitgezet die niet overeenkomen met andere beleidsdomeinen. Het is dan uiteindelijk aan de landbouwer om met die verschillende visies om te gaan en die toe te passen in de praktijk, wat niet evident is.

Het ABS vraagt concreet dat er met de landbouwers gekeken wordt op welke manier men echt een duurzame toekomst kan schrijven voor de landbouwers. Daarin moet men niet alleen naar de landbouwtechnische en agro-economische zaken kijken, maar moet men ook de pure cijfers bekijken. Er is nood aan een benadering die rekening houdt met de drie facetten van duurzaamheid: het ecologische, het sociale en het economische aspect. Het is ook belangrijk dat de aanwezige praktijkkennis ten volle benut wordt, en dat daarmee werkbare kaders worden uitgeschreven. Het is belangrijk dat iedereen in dezelfde richting kijkt.

3.4. Bedrijfsopvolging

Als al de eerder aangehaalde aspecten worden meegenomen, dan kan men de kans verhogen dat jongeren nog effectief de stap zetten naar de sector. Onderzoek wijst uit dat hoe kleiner het inkomen op bedrijfsniveau, hoe kleiner de kans op een opvolger. Meer dan een vijfde van de bedrijven met een relatief grote omzet van 250.000 euro omzet of meer, is al zeker van opvolging. Daarnaast ligt het gemiddelde inkomen op een landbouwbedrijf nog altijd lager dan dat van een gemiddeld werknemersinkomen. Al is er wel een verschil tussen gespecialiseerde tuinbouwbedrijven en traditionele landbouwbedrijven: tuinbouwbedrijven hebben vaak een hoger inkomen dan het gemiddelde inkomen in Vlaanderen. Traditionele veehouders en akkerbouw liggen onder het gemiddelde.

Dat leidt tot onzekerheid op het vlak van inkomen en regelgevend kader, boven op de rechtsonzekerheid ten gevolge van beleidsbeslissingen die regelmatig herzien worden. Jongeren hebben nochtans de nodige expertise en motivatie om bedrijven over te nemen, maar durven toch niet meer die stap te zetten. Dit zou de beleidsmakers moeten verontrusten, zeker omdat de gemiddelde leeftijd van de Vlaamse landbouwer intussen meer dan 56 jaar bedraagt. Bovendien blijven veel landbouwers aan het werk na de pensioenleeftijd. Dat is een algemene bezorgdheid in de sector: waarom is de instroom zo laag, en wat wordt er gedaan vanuit het beleid om daaraan te werken?

3.5. Betere bescherming voor landbouwgronden

Een van de belangrijke aandachtspunten met betrekking tot het beleid en het wetgevende kader is de vraag om landbouwgronden in agrarisch gebied een betere bescherming te geven, en om de planologische bestemming van ruimtelijke uitvoeringsplannen te respecteren. Het ABS vraagt ook om meer oog te hebben voor een correcte en structurele vergoeding voor maatschappelijke ecosysteemdiensten van landbouwers. De maatschappij legt immers bepaalde verwachtingen op, mee gestuurd en gesteund door het Europese landbouwbeleid.

3.6. Europees handelsbeleid

Als het gaat over het handelsbeleid en over mogelijke vrijhandelsakkoorden op Europees niveau, dan vraagt het ABS dat er voldoende rekening wordt gehouden met duurzame productiemethoden, zeker als er producten worden geïmporteerd uit werelddelen waar de standaarden en normen een stuk lager liggen. Het is moeilijk verdedigbaar om producten toe te laten waarvoor bepaalde actieve stoffen of gewasbeschermingsmiddelen werden gebruikt die dan weer verboden zijn voor de lokale producenten. Hetzelfde geldt voor bepaalde dierenwelzijnsnormen. Als de lat hoog wordt gelegd voor de eigen landbouwers, dan moet die ook hoog liggen voor importproducten, vindt Hendrik Vandamme.

Op federaal niveau worden hierrond al een aantal initiatieven genomen, in de vorm van een omzetting van Europese richtlijnen tegen oneerlijke handelspraktijken. Het ABS is daarom ook vragende partij om vanuit het Vlaamse niveau aan te dringen bij de federale overheid om beter te waken over een correct functionerende agrovoedingsketen, en een correctere margeverdeling doorheen de keten. Het ketenoverleg heeft nooit de ambitie gehad om prijzen te sturen en te beheersen, want dat is ook niet mogelijk in een vrije markt. Er moeten wel mechanismen bestaan doorheen de keten, gestuurd en opgevolgd door een overheid, om te zorgen dat de marges correct verdeeld worden. Zo kunnen landbouwers zeker zijn dat hun producten iets opleveren.

3.7. Duurzame productie

Het ABS vraagt ook om initiatieven te nemen om de consument meer bewust te maken van de duurzame productiemethodes van de Vlaamse landbouw. Op die manier kan de Vlaming aangezet worden tot het aankopen van Vlaamse producten; zeker in de versmarkt valt er nog veel winst te boeken op die manier. Er zijn ook handelszaken nodig om die producten op een goede manier in de markt te zetten, tegen een correcte prijs. In elk geval moeten de eigen duurzame landbouwproducten nog beter gepromoot worden. De vaststelling is dat burgers wel bezig zijn met duurzaamheid, lekkere producten en gezonde voeding, maar dat uiteindelijk toch de prijs doorslaggevend is. Misschien moet er ook een omslag komen bij de consument zelf, via het beleid en een aantal initiatieven.

Men is ook vragende partij om een aantal verdienmodellen mee te ondersteunen, zodat die nog beter inpasbaar zijn in een lokale en regionale context. Zo kan men inspelen op de brede maatschappelijke verwachtingen die men legt bij de landbouw en de voedingsproductie.

3.8. Inzetten op een diverse sector

De diversiteit van landbouwers en landbouwbedrijven is groot, en het ABS wil die diversiteit graag behouden. Maar dat vraagt een regelgevend kader dat ook echt rekening houdt met kleinere bedrijven of met zijinstromers. Die zullen ook nodig zijn om de huidige productie te kunnen behouden. Niet iedereen kan grote investeringen doen of is bereid om een bepaalde schaalgrootte te realiseren. Dat zal maatwerk vragen op microniveau, waarbij het beleid voldoende rekening houdt met die diversiteit, zodat de kleinere of alternatieve vormen van landbouw niet uit het oog verloren worden. Een dergelijke aanpak zal voldoende overheidsmiddelen vragen. Het gaat dan niet alleen over financiële ondersteuning maar ook over een ondersteunend regelgevend kader, gericht op een diverse sector. Dat kan helpen om mensen over de streep te trekken om tot de sector toe te treden.

3.9. Ruimte voor landbouw

De landbouwsector is een sector die veel ruimte vraagt, maar daar staat de verstedelijking van Vlaanderen tegenover. De vraag naar woningen zal in de toekomst blijven toenemen. Daarom hebben een aantal landbouworganisaties en natuur- en milieuverenigingen en een aantal ruimtelijke planners enkele jaren geleden een gezamenlijke nota ondertekend met de vraag om de open ruimte beter te beschermen. Want Vlaanderen lijkt te evolueren naar een realiteit die tot conflictsituaties kan leiden. De vaststelling is dat, ondanks de pogingen om onder meer agrarische gebieden, natuurgebieden en woongebieden goed af te bakenen, men er niet in slaagt om de Vlaamse open ruimte te behouden. De landbouwsector is dan ook bezorgd: zal er in de toekomst nog voldoende open ruimte beschikbaar zijn, voor de huidige en de nieuwe generatie? Dit kan ingrijpende gevolgen hebben.

Daarom vraagt het ABS een coherente beleidsvisie en een actief openruimtebeleid, met het oog op het behoud van agrarische functies. De organisatie vraagt om in correcte vergoedingen te voorzien voor agrarische ecosysteemdiensten, ook gelet op de Europese ontwikkelingen hierrond. De sector heeft oog voor bodemvruchtbaarheid, en kan een rol spelen in het vasthouden van koolstof in de bodem. Dat verhaal wordt voor een stuk gestuurd vanuit het Europese niveau, en er zijn al verschillende initiatieven rond ontstaan.

De sector kijkt uit naar nieuwe instrumenten met een coherente visie op het behoud van gronden. Het ABS vraagt om niet-agrarisch gebruik van agrarisch gebied echt structureel te ontmoedigen, bijvoorbeeld via fiscaliteit op Vlaams of federaal niveau. Publieke gronden worden soms beschouwd als mogelijke hefboom voor

toegang tot grond, vooral voor jongere mensen. Vaak zijn dat gronden die in handen zijn van grotere gemeenten en steden. De spreker pleit ervoor om die gronden vast te houden en in de eerste plaats voor voedselproductie te bestemmen.

3.10. Landbouw als wendbare sector

Hendrik Vandamme wijst erop dat de landbouwsector altijd al zeer wendbaar is geweest. Het veranderende klimaat heeft een impact gehad op de sector, dus klimaatadaptatie en -mitigatie zijn geen nieuwe begrippen. De landbouw is ook altijd de eerste sector die de gevolgen ondervindt van dergelijke veranderingen. Anderzijds laat de aard van de productie het niet toe om snel van productiemethode te veranderen. Vaak zijn er binnen een landbouwbedrijf grote investeringen gebeurd, worden er installaties gebruikt met een bepaalde afschrijffperiode, en werkt men binnen een bedrijfseigen structuur. Het vraagt dus wel wat tijd om een omschakeling te maken.

Het ABS is een voortrekker als het gaat over technologische evoluties, zoals de digitalisering en automatisering van machines. Toch blijft het een uitdaging voor landbouwers om altijd bij te blijven met de laatste ontwikkelingen. Dan kan het ook interessant zijn dat loonwerkers, die met grotere arealen kunnen werken, de mogelijkheid krijgen om hier aan de slag te gaan. Misschien kan dat ook ondersteund worden vanuit de Vlaamse overheid.

3.11. Duurzaamheidsdoelstellingen

Op het politieke niveau is er vaak sprake van verschillende stromingen en visies, en de landbouwers moeten zich altijd opnieuw aanpassen aan die wijzigende context. Nochtans geven de Verenigde Naties aan dat de landbouwsector essentieel is om de vooropgestelde zeventien 'sustainable development goals' of duurzaamheidsdoelstellingen te halen. Het is belangrijk dat het politieke niveau de cruciale rol van de landbouwsector in dit verhaal erkent, aldus de spreker. Het Europese niveau legt hervormingen op rond de Green Deal, farm-to-fork en het GLB. Binnen de Europese Commissie lijkt nu wel het besef te groeien dat men niet de meest ideale weg heeft gevolgd om zeker te zijn dat landbouwers nog een toekomst zien.

Het verklaart wel waarom er in 25 van de 27 lidstaten boerenprotesten hebben plaatsgevonden. In elk van die lidstaten vraagt men om meer oog te hebben voor de land- en tuinbouwer, die met zeer veel regelgeving geconfronteerd wordt, vaak vanuit verschillende administraties. Ook op Vlaams niveau werden er een aantal beslissingen genomen die verder druk leggen op de beschikbare ruimte.

3.12. De sector past zich aan

Hendrik Vandamme denkt niet dat de landbouwsector minder wendbaar geworden is. Door de eeuwen heen heeft de landbouwsector mechanisatie zien ontstaan, en Vlaanderen is daarin een van de koplopers geweest. Ook in de chemiesector hebben een aantal ontwikkelingen plaatsgevonden, rond gewasbeschermingsmiddelen, meststoffen en andere hulpstoffen. Dat heeft geleid tot een explosie qua opbrengst-potentieel per vierkante meter.

Een aantal initiatieven hebben er dan weer toe geleid dat de opbrengststijging afgeremd werd, waardoor nu volop moet worden ingezet op veredeling van gewassen, betere genetika bij dieren en nog betere gewasrotaties. Daar komen hogere temperaturen en drogere periodes bij. Het ABS is dan ook blij dat Europa steeds meer het licht op groen zet voor nieuwe genoomtechnieken. Op die manier kan men ook sneller nieuwe variëteiten inzetten, die bijvoorbeeld resistenter zijn tegen droogte of schimmels. Als er een afbouw komt van actieve stoffen die mogen worden gebruikt bij voedselproductie, dan moet het beleid wel de mogelijkheid geven om andere

technieken te gebruiken. Hetzelfde geldt voor meststoffen: als er een reductie wordt opgelegd, dan moeten landbouwers alternatieven voorhanden hebben.

3.13. De landbouwer als spil in het Vlaamse openruimtegebied

Het ABS ziet de landbouwers als een strategisch belangrijke en onmisbare bevolkingsgroep in Vlaanderen. De sector werkt ook graag samen met andere actoren, op voorwaarde van goede afspraken. Ook het beleid kan ervoor zorgen dat de landbouw kan blijven functioneren als economische speler, op voorwaarde dat de sector daadwerkelijk een inkomen kan blijven genereren op het Vlaamse platteland. De sector is er zich van bewust dat men aandacht moet hebben voor de omgeving, het klimaat, de biodiversiteit en de lucht- en bodemkwaliteit. Een vierde van de Vlaamse landbouwers werkt overigens al mee aan beheersovereenkomsten, aldus Hendrik Vandamme. Er zijn landbouwers die al ecosysteemdiensten uitvoeren, en er zijn groepen landbouwers die samen landschappen onderhouden. Er worden dus al heel wat initiatieven genomen, maar de sector vraagt daar wel een faire vergoeding voor.

De spreker erkent dat verschillende beleidsmakers op het terrein met de landbouwers praten, maar toch worden er nog te vaak vanop afstand beslissingen genomen over wat de boeren moeten doen. Het is moeilijk om daarmee om te gaan. Hij vraagt dan ook uitdrukkelijk meer respect voor wat de landbouwers doen, voor wie ze zijn en waarvoor ze het doen.

4. Sara Van Dyck van BioForum

Sara Van Dyck is beleidsverantwoordelijke voor BioForum. Ze licht toe waar BioForum voor staat, en hoe BioForum kijkt naar de recente gebeurtenissen in de landbouwsector. De organisatie heeft zelf niet actief opgeroepen tot protest, maar ook haar leden hebben geprotesteerd en hun ongenoegen, frustraties en bezorgdheden geuit.

4.1. Uitdagingen voor de sector

BioForum stelt vast dat ook de bioboeren met heel wat uitdagingen worden geconfronteerd. Zo is er een internationaal economisch kader dat de prijzen onder druk zet, waardoor boeren een te laag inkomen krijgen voor hun geleverde diensten. Daarnaast zijn er de problematiek van de toegang tot grond, de rechtsonzekerheid, de vele administratieve lasten en het gebrek aan opvolging. Nochtans zijn er in de toekomst net meer landbouwers nodig, aldus Sara Van Dyck. Die uitdagingen gaan bovendien gepaard met nieuwe uitdagingen rond dierenwelzijn en milieu, natuur en klimaat.

Hoe kan de landbouwsector daarmee omgaan? BioForum vindt niet dat de sector de Green Deal en de doelstellingen rond klimaat, milieu en diversiteit overboord moet gooien of moet terugschroeven. Op die manier creëert men geen toekomst voor de boeren. Er is in zekere mate een visie op het toekomstige klimaat- en milieubeleid, maar er is absoluut geen visie op waar men met de landbouwsector naartoe wil. Een landbouwer weet niet hoe de regels en de wetgeving op korte termijn evolueren, en dat creëert een klimaat waarin het onmogelijk is om te ondernemen.

Er is nood aan een langetermijnvisie die de grond van de problemen aanpakt, en die garandeert dat de landbouwers eerlijke prijzen krijgen en kunnen werken in een rechtszeker kader, met betaalbare grond en minder complexiteit. En zij moeten vooral inspraak krijgen in het hele proces en daarop kunnen vertrouwen. Ook in de tussenkomsten van Groene Kring en het ABS hoorde ze een gelijkaardig pleidooi.

4.2. Systeem botst op milieugrenzen

De grote vraag is hoe het verder moet. Het huidige landbouwsysteem is doorheen de jaren geëvolueerd naar een zeer intensief geïndustrialiseerd systeem, dat voor een groot stuk op export gericht is, en dat in een regio die al met een hoge milieudruk te kampen heeft en zeer dichtbevolkt is. Vlaanderen kent een landbouwmodel dat sterk leunt op een grootschalige import van stikstof: onder de vorm van veevoeder en onder de vorm van kunstmest. Er is een enorme veestapel, die niet grondgebonden is, en er worden nog altijd pesticiden gebruikt, die het milieu mee onder druk zetten.

Deze factoren zorgen samen voor een context waarin er sprake is van een biodiversiteitscrisis, broeikasemissies blijven stijgen, en zowel de waterkwaliteit als -kwantiteit onder druk staan. Tot slot staat ook de bodemvruchtbaarheid onder druk.

Nochtans is er een antwoord mogelijk, door echt op de lange termijn te werken, en echt durven te werken aan een toekomstvisie die zowel de boeren als de natuur ademruimte geeft, weg van de polarisering. Dat is absoluut mogelijk, aldus Sara Van Dyck. Zo'n visie moet ook toelaten om op lange termijn de voedselzekerheid te garanderen. Het is zelfs een noodzaak om het op die manier te doen.

4.3. Evolutie naar een nieuw model

De parameters rond natuur en milieu staan op rood, en het landbouwsysteem van de voorbije decennia heeft daar toe bijgedragen. Ze wil daarmee niet de landbouwers zelf met de vinger wijzen; het is het systeem van schaalvergroting dat hen in die richting heeft geduwd, en hen heeft vastgezet met grote investeringen. Het dwingt hen naar een model van maximale productiviteit om toch maar rendabel te blijven.

De sector kan evolueren naar een ander model, dat minder druk zet op de omgeving maar net samenwerkt met de omgeving, dat zorgt voor voldoende voedsel voor iedereen. Daarbij is het belangrijk dat men niet alleen naar het landbouwbeleid kijkt, maar naar het voedselbeleid in de bredere zin. Om voedsel genoeg te produceren komt het er niet alleen op aan om voedsel te produceren op een manier die in evenwicht staat met de omgeving, maar ook om verder in de keten te gaan kijken wat er geconsumeerd wordt, en hoeveel voedsel er wereldwijd nog verspild wordt. Door dat alles mee in rekening te nemen, kan men de wereld voeden met een landbouwsysteem dat veel meer samenwerkt met de natuur, besluit ze.

4.4. Vier basisprincipes

Vanuit de biolandbouw wordt er met vier basisprincipes gewerkt: gezondheid, zorg, ecologie en tot slot eerlijkheid. Het gaat dan over de gezondheid van dieren, mensen en de bodem, en over zorg voor de natuur en de omgeving, en voor de boer zelf. Ecologie slaat op de omgeving, die de basis vormt en waar het voedsel uitgehaald wordt. Daar zijn bijvoorbeeld ook verstuivers en een veerkrachtige bodem voor nodig. Tot slot is er nood aan eerlijkheid, respect en ook een goed inkomen voor de boeren.

4.5. Eerlijke handelsrelaties

Een absolute premisse voor de landbouw om op een andere manier te kunnen werken, met meer ruimte voor natuur, is een eerlijk inkomen. Dat inkomen situeert zich in een internationale markt, waar er nood is aan een gelijk speelveld. De spreker geeft aan dat het weinig zinvol is om landbouwers te vragen om veel duurzamer te gaan werken, en tegelijkertijd zeer goedkope producten in te voeren met slechte milieu- en sociale standaarden. Het is wel belangrijk dat een gelijk speelveld ook

in de andere richting wordt gezien, door bijvoorbeeld bepaalde pesticiden in Europa te verbieden, maar ze wel toe te laten voor export. BioForum is dan ook tevreden dat België heeft beslist om de export van pesticiden die in Europa verboden zijn, stop te zetten.

Ook de keten draagt een verantwoordelijkheid: hoe worden de marges verdeeld, wat is de onderhandelingsmacht van de boer in de bredere keten, en waar gaan de winsten naartoe? De vaststelling is dat er met voeding gespeculeerd wordt, ten koste van de landbouwer. Ook de keten zelf kan meer kiezen voor lokale en duurzame producten.

Het beleid kan een rol spelen in de markt, en kan nadenken over voorstellen die vanuit de sector komen, zoals een minimumprijs voor de producten. Sara Van Dyck vindt dat men daar op zijn minst over moet durven na te denken, al zouden er wel een aantal randvoorwaarden moeten worden geformuleerd, bijvoorbeeld rond het internaliseren van externe kosten. Daarnaast kan de overheid in haar aanbestedingsbeleid een faire prijs garanderen voor de landbouwers door te kiezen voor duurzame producten, en zo de markt aan te zwengelen.

Tot slot zou de logica moeten zijn dat het meest duurzame product het goedkoopste product is. De realiteit is dat de consument nu meer moet betalen voor een product dat beter is voor de omgeving. Er moet dus verder worden nagedacht over maatregelen zoals het internaliseren van externe kosten, bijvoorbeeld het verhogen van de accijnzen op pesticiden. In de supermarkt zou de consument ook vanzelf de producten moeten kunnen kopen die goed zijn voor hem en voor de omgeving.

Ook bioboeren hebben te kampen met te lage prijzen voor hun producten en een moeilijke positie in de keten. De spreker verwijst hiervoor naar een Waals onderzoek naar de verkoopprijzen voor melk, waaruit bleek dat de marges op bioproducten bij de groothandel doorheen de tijd groter werden. De bioproducten bleken dus in verhouding duurder te worden dan de andere producten. De vraag is dan waarom men een grotere marge zou moeten nemen op producten die duurzamer zijn.

4.6. Toegang tot grond

BioForum ondersteunt de vraag naar een goede toegang tot grond. De zeer hoge grondprijzen leggen een enorme druk op de boer, en maken het nog moeilijker om een waardig inkomen te verwerven. Al heeft het weinig zin om de natuur met de vinger te wijzen; die hoge prijzen zijn vooral het gevolg van een open ruimte die sterk onder druk staat, door verschillende factoren. Daarnaast is het belangrijk dat landbouwruimte ook landbouwruimte blijft, en dat de privé-inname ervan gestopt of sterk beperkt wordt. Zo kunnen de grondprijzen opnieuw tot een normaal niveau zakken.

Veel lokale besturen hebben nog gronden in eigendom. In plaats van die gronden gewoon op de markt te brengen, zou de overheid een belangrijke structurele rol kunnen spelen, door ervoor te zorgen dat die gronden gebruikt worden voor duurzame en lokale voedselproductie. In een aantal steden en gemeenten zijn daar de voorbije jaren ook al een aantal initiatieven rond ontstaan. Een andere mogelijkheid is het creëren van een landbouwgrondenbank, die garandeert dat landbouwers nog toegang hebben tot betaalbare grond. Langetermijncontracten kunnen dan zorgen voor zekerheid op de langere termijn.

4.7. Rechtsonzekerheid en administratieve lasten

Bij BioForum vindt men dat de huidige rechtsonzekerheid de ondernemingszin bij de landbouwers fnuikt. Ze betreuren ook dat recente initiatieven die rechtsonzekerheid alleen maar hebben versterkt. Zo is het Stikstofdecreet niet alleen juridisch zeer

onzeker, maar pakt het niet de grond van het probleem aan. De beleidsmakers lijken met dit decreet het probleem aan te pakken met een aantal 'technofixes', maar daarmee worden de boeren eigenlijk niet geholpen. De landbouwers worden vastgezet met grote investeringen die opnieuw de financiële druk verhogen, en waarvan de kans groot is dat ze op termijn toch niet blijken te volstaan, omdat de stikstofdruk te hoog blijft. Dat creëert nog meer rechtsonzekerheid, en het zet de landbouwers vast.

Op de verschillende beleidsniveaus gelden er verschillende visies, met verschillende regels, die zeer ver gaan. Het is een vorm van micromanagement die zo complex is dat landbouwers vaak meer geld besteden aan advies en ondersteuning dan wat ze ontvangen aan financiële steun. In plaats van een ingewikkeld kluwen van complexe regelgeving met tegengestelde visies pleit BioForum voor een holistisch beleid dat verschillende milieu-uitdagingen samen aanpakt. Er moet een regelgeving komen die duidelijke doelen vooropstelt, en veel meer verantwoordelijkheid en vertrouwen bij de boer legt.

4.8. Klimaat- en milieu-uitdagingen

Sara Van Dyck benadrukt dat niemand gebaat is bij polarisatie, waarbij de landbouwsector wordt afgezet tegen de natuur. Het gaat erom dat die twee aspecten samen worden benaderd. Tot slot heeft landbouw de natuur nodig en omgekeerd. Daarom is een systeemaanpak cruciaal: geen verkokerd beleid maar een integrale aanpak. Er zijn ook beleidsinstrumenten nodig die in lijn liggen met die vergroeningseisen. Want als er van de landbouwers meer inspanningen gevraagd worden op het vlak van ecosysteemdiensten, dan moet daar ook een vergoeding tegenover staan. Op dit moment gaat in het GLB nog altijd zeer veel steun naar hectaresteen, terwijl er heel weinig wordt ingezet op de vergroeningseisen.

Wat de internalisering van de externe kosten betreft: die moeten ervoor zorgen dat het voor landbouwers veel interessanter wordt om voor de productiemethodes te kiezen die het meest duurzaam zijn. Via het GLB zou men nog sterker kunnen inzetten op ecosysteemdiensten, en op een eerlijkere vergoeding voor het voedsel dat de boeren produceren.

Men kan niet verwachten dat een landbouwer op heel korte termijn van koers kan veranderen: het landbouwbedrijf maakt bepaalde keuzes, en zo zit men vast aan hoge investeringen, met lange afschrijvingstermijnen. Vaak zet het beleid zelfs in op dergelijke grote investeringen. Een mogelijke oplossing hiervoor zou kunnen zijn dat men het VLIF omvormt tot een soort transitiefonds, dat landbouwers begeleidt, ook financieel, in hun omschakeling naar een andere bedrijfsvoering, bijvoorbeeld meer agro-ecologisch of zelfs biologisch. Zo'n fonds kan ook ondersteuning bieden bij desinvesteringen, en het zou zich niet moeten beperken tot grootschalige investeringen.

4.9. Natuurherstelwet

De Natuurherstelwet kan een goed voorbeeld zijn van hoe de landbouw kan samengaan met de natuur. De sector moet zich niet tegen die wet verzetten; die Natuurherstelwet kan de sector net vooruithelpen. Wel moet men in Vlaanderen vermijden dat zo'n wet en de uitvoering van die wet opnieuw worden opgelegd en opgedrongen aan de landbouwers. Vlaanderen moet natuurherstelplannen opmaken, en daarbij is het cruciaal dat ook de landbouwer wordt betrokken. Hoe dan ook moet er een integrale aanpak komen, zodat die wet niet nog eens boven op het GLB en boven op andere maatregelen wordt opgelegd. Zo weten de landbouwers in welke richting ze verder kunnen gaan, met voldoende zekerheid op lange termijn, in een veranderend klimaat.

4.10. Strategisch Plan Bio

De biolandbouw is een van de vele diverse spelers in Vlaanderen, en kan een koploper zijn bij de transitie naar een ander landbouwmodel – een model waarin landbouw en natuur veel meer met elkaar worden verbonden, met een holistische en preventieve aanpak. BioForum hoopt dan ook dat men nog meer erkenning krijgt van het beleid als landbouwmodel.

Sara Van Dyck wijst erop dat het Strategisch Plan Bio al meer dan een jaar geleden werd goedgekeurd, maar dat er nog altijd heel weinig opvolging aan wordt gegeven. Ze vraagt in de eerste plaats om dat plan echt op te volgen en uit te voeren. Een belangrijk aandachtspunt daarin is om de afzetmarkt voor bioproducten te garanderen. Daar kan ook de overheid een belangrijke rol in spelen, bijvoorbeeld door bio in overheidsopdrachten op te nemen.

BioForum vraagt om de biologische landbouw nog veel meer te integreren in het beleid, en centraal mee te nemen, en te erkennen als een landbouwvorm die een grote rol kan spelen bij de uitdagingen rond natuur, milieu en klimaat. Ook de huidige wetgeving verdient een vorm van biocheck; men moet garanderen dat de wetgeving op maat is van kleinere bedrijven, en dat de landbouwvormen die de uitdagingen mee kunnen aanpakken, niet ontmoedigd worden.

Wat het gebruik van NGT's betreft, vindt BioForum het vooral belangrijk dat de biosector de garantie krijgt om zonder NGT's te mogen blijven werken. De organisatie is ervan overtuigd dat de manier van werken zoals het nu gebeurt, met een veerkrachtig landbouwsysteem, mee de aanzet kan vormen tot een landbouw van de toekomst, die kan omgaan met de toenemende klimaatuitdagingen. Met deze landbouwvorm is het ook mogelijk dat er meer boeren zijn in plaats van minder, zo besluit Sara Van Dyck.

5. Lode Ceyssens van Boerenbond

Voorzitter van Boerenbond, *Lode Ceyssens*, merkt op dat iedereen een eigen mening lijkt te hebben over de toekomst van de landbouw. Hij wil in eerste instantie het idee weerleggen dat landbouwers niet meer zouden willen verduurzamen of vernieuwen. Die bereidheid is er wel degelijk, maar men botst telkens op drie belemmeringen die onder meer het gevolg zijn van de diversiteit aan landbouwbedrijven.

Ten eerste lijkt de huidige wetgeving de landbouwers eerder te verhinderen om te verduurzamen, dan dat men daarin wordt ondersteund. Ten tweede vindt Boerenbond het billijk dat de extra duurzaamheidsinspanningen die de sector levert, correct vergoed worden. Een Vlaamse landbouwer die een heel duurzaam product op de markt brengt, wordt meestal geconfronteerd met producten die elders in de wereld aan veel lagere prijzen en standaarden geproduceerd worden. Ten derde is er de rechtszekerheid: hoe kan men als sector nadenken over verduurzaming als men niet weet hoe de toekomst eruitziet voor de landbouwbedrijven? Die bezorgdheden leven nog altijd sterk bij de sector, omdat men niet de tijd heeft genomen om met de landbouwsector te spreken over de bestaande uitdagingen, vindt hij.

5.1. Voed mee de toekomst

Bij Boerenbond werd een toekomsttraject uitgestippeld, 'Voed mee de toekomst'. Daarin wordt onderzocht hoe de sector binnen twintig jaar voedsel wil produceren, en welk engagement de landbouwers daarin kunnen nemen. Waar moet de sector naartoe, en wat zijn de verwachtingen van de maatschappij? Hij wijst in dat verband op het dichtbebouwde karakter van Vlaanderen, waardoor de gemiddelde

bedrijfsoppervlakte enorm klein is. Desondanks heeft deze sector sterk bijgedragen aan de ontwikkeling van Vlaanderen als welvarende regio, aldus Boerenbond.

In het kader van het toekomsttraject 'Voed mee de toekomst' werden drie bevestigingen georganiseerd: bij duizend Vlamingen, bij duizend leden en bij vijfhonderd stakeholders, van wie er ruim 250 op de vraag zijn ingegaan. Onder die stakeholders vallen onder meer mensen die dicht bij de sector staan, zoals de agrovoedingsketen, maar het gaat ook om experts uit het onderwijs, onderzoeksinstituten, administraties en ook politieke partijen. Ook het middenveld, verschillende ngo's en de pers werden bevestigd. Uit de bevestiging zijn dan een aantal belangrijke thema's naar voren gekomen, waarvan toegang tot water, het inkomen van de landbouwer, en het landbouwbeleid in het oog springen.

5.2. Structuur met vier pijlers

Op basis van deze bevestiging werden uiteindelijk vier belangrijke thema's naar voren geschoven. Een eerste pijler is voedselgarantie van eigen bodem. Hij wijst erop dat Vlaanderen ook een grote consumentenmarkt vormt, en dat dus niet alle lokale productie geëxporteerd wordt. Bovendien vormen ook de omliggende landen Nederland, Frankrijk, Duitsland en Groot-Brittannië een zeer grote afzetmarkt voor Vlaanderen. In die context moeten landbouwbedrijven de garantie hebben dat zij zullen kunnen blijven produceren. Daarnaast moet de focus liggen op eco-efficiëntie, en daarin staat Vlaanderen al heel sterk, aldus Lode Ceysens. Tot slot moet de sector inzetten op het diverse aanbod aan landbouwbedrijven dat Vlaanderen rijk is.

Een tweede belangrijke pijler is zorg dragen voor het natuurlijke kapitaal. Waterconsumptie is een belangrijk aandachtspunt in de landbouwsector, en daar lopen al een aantal initiatieven rond, bijvoorbeeld in de vorm van waterscans en het gebruik van plantenrassen die minder water nodig hebben. Boerenbond ziet hier wel een rol weggelegd voor de overheid, onder meer door water beter op te vangen bij sterke regenval. De voetafdruk van de landbouw in Vlaanderen is al zeer laag, maar dat betekent niet dat men het daarbij moet laten. Onder deze pijler valt ook groene energie: landbouwbedrijven kunnen een zeer belangrijke rol spelen in het decentraal produceren van energie, bijvoorbeeld via pocketvergisters of 'agrovoltaics'. Onder natuurlijk kapitaal valt ook een gezonde bodem. Op dat vlak blijkt de sector regelmatig op wettelijke grenzen te stoten. De sector zet ook grote stappen vooruit op het vlak van zorg voor plant en dier, aldus de spreker. Al kunnen initiatieven rond dierenwelzijn dan weer impact hebben op de ecologische voetafdruk van een onderneming.

Een derde pijler is investeren in de boer van morgen. De landbouwer heeft als ondernemer met heel veel wettelijke bepalingen te maken, waarbinnen men het werk moet organiseren. Landbouw is op dat vlak een specifieke sector, waar vaak op korte tijd heel veel arbeid verricht moet worden, afgewisseld met heel rustige periodes. Binnen diezelfde pijler zijn ook de overname van bedrijven en het gebrek aan opvolging een heel grote bezorgdheid. Heel veel jonge land- en tuinbouwers zijn afwachting om een bedrijf over te nemen. Het gaat vaak om hoogopgeleiden die tijdelijk voor een andere job kiezen, maar dan uiteindelijk definitief niet meer terugkeren naar de landbouwsector. Op die manier gaan landbouwbedrijven verloren.

De vierde pijler gaat over bouwen aan een attractief en werkbaar platteland. Grond blijft een essentieel element voor de landbouwer, en dat geldt zeker voor Vlaanderen, met een zeer divers aanbod aan bedrijfsmodellen. Naast het klassieke landbouwmodel is er onder meer de korte keten, groene zorg, biolandbouw en zelfs insectenteelt.

5.3. Essentiële elementen voor elk landbouwmodel

Voor elk van die landbouwmodellen geldt dat men moet erkennen dat landbouwers ondernemers zijn, en dat landbouw hun broodwinning is. Daarom moet men meer betrokken worden bij het beleid, vindt Lode Ceyssens. Ten tweede heeft de landbouwer een toekomstperspectief nodig. Dat perspectief moet vertrekken vanuit het standpunt van de jonge boer, met een duidelijke aanbeveling van wat de jonge boer belangrijk vindt. Ten slotte moet er een shift komen naar minder regels, een correcte vergoeding en meer rechtszekerheid.

5.4. Concrete actiepunten voor het beleid

Lode Ceyssens sluit af met een aantal concrete actiepunten. Wat het Europese beleid betreft, vindt hij dat er voor elke beslissing een impactanalyse zou moeten komen. Als men bijkomende duurzaamheidsvereisten oplegt via het GLB, dan moet daar een vergoeding tegenover staan. Daarnaast vindt Lode Ceyssens het onverdedigbaar dat er enerzijds een Green Deal wordt opgemaakt, en dat er anderzijds een Mercosurakkoord komt dat voor importproducten andere eisen oplegt.

Daarnaast vindt hij dat er een Europees beleid moet worden gevoerd op maat van de Vlaamse land- en tuinbouw. Als het Europese beleid geënt is op de gemiddelde Europese boer, dan ligt dat wellicht ver van de landbouwvormen die Vlaanderen kent, en bij uitbreiding Nederland. Hij benadrukt dat Vlaanderen lokaal voedsel produceert op een heel beperkte ruimte, en dat op een heel innovatieve en efficiënte manier.

Het Vlaamse beleid moet ook inzetten op meer rechtszekerheid, op de bescherming van het agrarische gebied, en op een haalbaar stikstofbeleid. Er moet ook een doorzicht mestbeleid komen. Daarover is een akkoord gesloten dat toelaat dat er wordt ingezet op circulaire landbouw, via derogatie. Daarnaast vraagt Boerenbond een landbouwvriendelijk waterbouwbeleid, met voldoende toegang tot water. De landbouwsector moet tot slot gezien worden als deel van de klimaatoplossing, en niet als een klimaatprobleem. Wat handhaving betreft, vindt Lode Ceyssens het niet houdbaar dat landbouwers bij de minste administratieve fout een boete krijgen.

II. Tussenkomsten van de parlementsleden

1. Joke Schauvliege

Joke Schauvliege is het eens met de analyse dat men alles moet doen om de voedselproductie in Vlaanderen te houden. Wel vindt ze dat het aspect duurzaamheid niet alleen betrekking heeft op een duurzame planeet, maar ook op een eerlijk inkomen en een leefbaar economisch model.

Ze heeft begrip voor de verschillende voorstellen die de sprekers hebben gedaan, en ze begrijpt ook dat de sprekers vragen dat er snel wijzigingen komen op het terrein. In die zin vindt ze het een sterk signaal dat de Vlaamse Regering met de betrokken organisaties rond de tafel heeft gezeten, en vastberaden is om tot resultaten te komen en op korte termijn een aantal bijsturingen en tegemoetkomingen te doen. Ervaren de sprekers dat ook als een sterk signaal? Het parlement engageert zich om snel werk te maken van eventuele decretale wijzigingen.

Het lijkt haar zeker haalbaar dat er bij beleidsbeslissingen eerst een impactanalyse gebeurt, maar dan zal het hokjesdenken doorbroken moeten worden, denkt ze. Zo wordt er in de commissie Landbouw bijvoorbeeld een ander verhaal gebracht dan in de commissie Omgeving.

Ze stelt vast dat alle sprekers het positief vinden dat er doelstellingen op lange termijn zijn, en dat ze daar ook achter staan. Maar men vindt dat er te betuttelend en te detaillistisch wordt gewerkt. In het traject richting die doelstellingen moet de landbouwer meer vrijheid krijgen.

Ze verwijst nog naar een hoorzitting over de toegang tot betaalbare landbouwgrond die eerder in de commissie heeft plaatsgevonden (*Parl.St.* VI.Parl. 2022-23, nr. 1684/1). Een van de voorstellen die toen naar voren zijn gekomen, is dat de overheid een actief landbouwgrondenbeleid zou voeren, door zelf gronden op te kopen en ze betaalbaar ter beschikking te stellen van landbouwers. Zien de sprekers dat ook als een mogelijke oplossing?

Joke Schauvliege vindt dat men het landbouwbeleid niet los kan zien van het voedselbeleid. De twee sectoren zijn sterk verweven. Om tot een eerlijke prijs te komen moeten ook de consument en bij uitbreiding de volledige keten betrokken worden. Daartoe is in Vlaanderen een aanzet gegeven voor een voedselbeleid, en dat staat ook Europees op de agenda. Hoe kijken de sprekers daarnaar? Vinden zij dat het voedsel- en het landbouwbeleid aan elkaar gekoppeld zijn? Wat is hun visie hierop?

2. Mieke Schauvliege

Mieke Schauvliege kan zich grotendeels vinden in de vragen van de sprekers: meer rechtszekerheid, minder regels en meer zekerheid voor de toekomst. Ze wijst erop dat de Groenfractie hier al langer vragende partij voor is, en pleit voor een heldere visie op de toekomst van de landbouwsector.

Ze vindt wel dat de oplossingen die naar voren worden geschoven zeer eenzijdig naar de natuur en het milieu kijken, terwijl de landbouw net onlosmakelijk met de natuur verbonden is. Daarom ondersteunt ze het pleidooi van BioForum dat er samen naar oplossingen moet worden gezocht. Alleen versoepelingen doorvoeren op het vlak van natuur en milieu lijkt haar niet het goede antwoord; het illustreert net de te eenzijdige benadering van het probleem.

Elke spreker heeft gepleit voor een duidelijke visie. Ze onderschrijft dat pleidooi en haar partij wil daaraan meewerken. Ze is ervan overtuigd dat er eerst een duidelijke visie moet komen waarop alles kan worden afgestemd. Pas dan kan rechtszekerheid en duurzaamheid gegarandeerd worden. Een eerste belangrijk aandachtspunt daarbij is zorgen voor een eerlijke prijs en een correcte verloning. Maar dat vergt een aanpak op verschillende niveaus, denkt ze.

De Groenfractie heeft in het Vlaams Parlement een voorstel van resolutie ingediend op basis van het systeem dat Frankrijk momenteel hanteert rond eerlijke prijzen voor landbouwproducten, het EGalimsysteem (*Parl.St.* VI.Parl. 2023-24, nr. 2000/1). Groen pleit ervoor om dat systeem over te nemen in Vlaanderen en België. De basis van het systeem is dat er afspraken komen binnen de voedselketen, maar dat de landbouwer een vaste prijs krijgt voor de gemaakte kosten. Die prijs wordt vastgelegd voor drie jaar, nadien worden nieuwe ketenafspraken gemaakt met een vaste onderhandelaar. Er worden automatische indexeringsclausules opgenomen, en men grijpt in bij heel lage promotieprijzen. Hebben de sprekers dat Franse systeem bestudeerd, en welke onderdelen van dat systeem lijken hen interessant om over te nemen?

De verschillende organisaties stellen zich kritisch op tegenover vrijhandelsakkoorden zoals Mercosur. De Groenfractie heeft altijd tegen die akkoorden gestemd, aldus het lid, en ze vraagt aan de sprekers wat hun standpunt ter zake is. Het lijkt haar heel belangrijk dat er op Vlaams en op Belgisch niveau een duidelijk standpunt wordt ingenomen, zodat er duidelijke afspraken worden gemaakt.

Een derde voorstel van Groen is dat er een vorm van spiegelclausules wordt opge maakt, zodat er geen producten geïmporteerd worden die aan minder strenge milieu- en arbeidsvoorwaarden worden geproduceerd. Hoe kijken de sprekers daarnaar? Dat sluit aan bij de noodkreet uit de sector, namelijk dat er geen faire prijs wordt betaald voor het kwalitatieve voedsel dat hier wordt geproduceerd. Ze roept daarom op om het debat vooral daarop toe te spitsen, en niet in te zetten op het afzwakken van milieuvoorwaarden. Dat lijkt haar niet de juiste weg.

3. Stefaan Sintobin

Stefaan Sintobin ondersteunt de recente landbouwprotesten, en hij vindt dat er te lang te weinig geluisterd is naar de landbouwers. Het Stikstofdecreet is een voorbeeld van een beslissing waarbij de landbouwers te weinig betrokken waren. Hij erkent dat de besluitvorming moeilijker wordt gemaakt door de verschillende niveaus.

Bij de verschillende sprekers kwamen drie aandachtspunten naar voren: meer rechtszekerheid, meer perspectief voor jonge landbouwers en tot slot het strategische belang van de sector erkennen. De spreker beschouwt de landbouw als een economische sector, en hij begrijpt niet waarom niet iedereen dat zo ziet. Andere industrieën en economieën worden sterk ondersteund, maar de landbouwsector lijkt daar altijd buiten te vallen. Daarnaast wordt technologische innovatie in de landbouwsector nog onvoldoende erkend, vindt hij.

Hij is het ermee eens dat de landbouwer en zijn gezin een beter inkomen verdienen en meer rechtszekerheid nodig hebben, maar er wordt in het debat te weinig gesproken over de andere jobs die rechtstreeks en onrechtstreeks vasthangen aan de landbouwsector, en zeker aan de Vlaamse agrovoedingssector.

De organisaties pleiten ook voor een impactanalyse, bijvoorbeeld bij het Stikstofdecreet. Het Vlaams Belang heeft daarover een voorstel van resolutie ingediend, maar dat werd niet goedgekeurd.

Hij vindt het terecht dat de sprekers op korte termijn oplossingen vragen, maar dat valt niet eenvoudig te realiseren. Welke initiatieven moet het beleidsniveau op korte termijn nemen om de onvrede en frustraties bij de landbouwers weg te nemen?

Stefaan Sintobin beschouwt het Stikstofdecreet als de grootste aanleiding van de protesten. Boerenbond en het ABS geven aan dat men opnieuw naar de tekentafel moet, maar volgens de regeringspartijen zou dat jaren duren, en zou dat leiden tot een volledige vergunningenstop. Staan Boerenbond en het ABS nog altijd achter het standpunt dat men opnieuw naar de tekentafel moet?

4. Arnout Coel

Arnout Coel stelt vast dat er twee discussies door elkaar lopen: enerzijds vooruitkijken naar de toekomst van de landbouw, anderzijds bekijken hoe men moet omgaan met de acties van de voorbije weken, en het ongenoegen dat momenteel leeft in de sector. Die twee discussies zijn nauw verbonden: de tegemoetkomingen die men op korte termijn doet, passen ook binnen een langetermijnplan voor de Vlaamse landbouw. Er moet worden nagedacht over hoe er op korte termijn zinvolle stappen vooruit kunnen worden gezet, zonder dat de lange termijn wordt gehypothekeerd.

Het lijkt hem ook weinig zinvol om de landbouw en de natuur als elkaars vijanden te beschouwen, omdat er op langere termijn sowieso heel wat doelstellingen moeten worden gerealiseerd op het vak van milieu en klimaat. Ook de landbouwsector zelf is bereid om stappen vooruit te zetten op het vlak van water- en luchtkwaliteit,

een gezonde bodem, en klimaatadaptatie en -mitigatie. Men moet het evenwicht tussen landbouw en natuur toch voor ogen blijven houden bij het zoeken naar oplossingen op korte termijn, vindt hij.

Het debat in de media lijkt zich voor een groot stuk toe te spitsen op het thema toegang tot grond. Arnout Coel vindt dat dat thema breder moet worden bekeken. Het gaat enerzijds om de inname van landbouwgrond, en over zonevreemd gebruik van landbouwgronden of landbouwgrond die niet voor landbouwdoeleinden wordt gebruikt. Anderzijds is er ook een groot landbouwgebruik in groengebieden. Dit debat moet in al zijn nuance worden gevoerd, waarbij men vooral ook natuur en landbouw moet proberen te verzoenen. Zo is het voor de landbouwer duidelijk op welk landbouwareaal men op de langere termijn kan blijven boeren. Anderzijds moet dan ook worden vastgelegd op welke gronden de natuurdoelen gerealiseerd kunnen worden. Dat moet allebei duidelijk afgebakend zijn, en het een mag het ander niet in de weg staan, vindt hij.

Hij hoort op het terrein dat landbouwers de laatste jaren heel wat initiatieven hebben genomen. Hij spreekt bijvoorbeeld over een landbouwer die jaren heeft meegewerkt aan een akkervogelproject, en daar goed voor werd vergoed, meer dan voor het telen van gewassen. Alleen vreesde hij dat hij op termijn te kwaliteitsvolle natuur zou realiseren, waardoor hij dan weer afgestraft zou kunnen worden. Door dat project dreigen de milieunormen voor de omliggende percelen ook strenger te worden. Het toont aan dat er een vijandbeeld is ontstaan dat contraproductief is voor zowel natuur als landbouw.

Hij is het ermee eens dat er een langetermijnvisie nodig is. Zowel rond grond, rechtszekerheid als inkomen moet er een duidelijk kader komen. Al vindt hij het nog niet helemaal duidelijk wat op dit moment de verwachtingen zijn van de organisaties. Het overleg tussen de Vlaamse Regering en de partners moet daarom alle kansen krijgen, zodat men daar concrete stappen kan zetten. Hij gaat ook graag in op de uitnodiging van de sprekers om ook op korte termijn aan die langetermijnvisie te werken, om deze belangrijke economische sector een toekomst te geven, binnen de grenzen van de milieugebruiksruimte. Dat zal veel inspanningen vragen van de sector, maar de N-VA-fractie is bereid dat debat op korte termijn te voeren, en men kijkt uit naar de actieve daden die op korte termijn vanuit de Vlaamse Regering zullen volgen.

5. Bart Van Hulle

Bart Van Hulle is in de eerste plaats benieuwd welke afspraken er zijn gemaakt met de Vlaamse Regering, en hoe de organisaties daar tegenover staan. Dat kan een verrijking zijn voor het debat dat later nog in het Vlaams Parlement plaatsvindt.

Hij merkt op dat de vraag naar een eerlijke prijszetting al jarenlang wordt gesteld. Hij beschouwt dit als een probleem dat in principe onmogelijk op te lossen is. Hij vraagt naar de mening van de sprekers op de al voorgestelde oplossingen. Zo wordt er onder meer gekeken naar een solidariteitsmechanisme, verzekeringen, een regulator, prijzencommissies, of het ketenoverleg. Wat moet er volgens de sprekers concreet gebeuren? Of laat men het over aan de economische mechanismen? Het is belangrijk om het standpunt van de sprekers daarin te kennen.

Wat het stikstofakkoord betreft, heeft Bart Van Hulle aan minister Jo Brouns gevraagd of hij alsnog bereid zou zijn om een impactanalyse van dat stikstofakkoord te bestellen. Hij heeft die vraag twee jaar eerder al aan minister Zuhal Demir gesteld, maar zij is daar toen niet op ingegaan. Hij denkt dat het akkoord er dan nochtans helemaal anders zou hebben uitgezien. Het had er ook anders kunnen

uitzien als men de juridische impact had gekend, denkt hij. Zijn de organisaties ook vragende partij voor zo'n analyse, en op welke termijn?

Hij verwijst tot slot naar de oproep van wetenschapper en schrijver Louise Fresco tot een Mansholtplan 2.0. Zij zegt dat de huidige generatie helemaal geen affectie meer heeft met de landbouw, en niet meer weet waar haar voedsel juist vandaan komt. Om die vervreemding van het landbouwproduct tegen te gaan pleit ze dus voor een nieuw Mansholtplan. Hoe staan de landbouworganisaties tegenover dat idee?

Europa stelt voorop dat er op termijn 25 procent bioareaal komt. Wat is de visie van de sprekers op die doelstelling? Is dat een haalbare doelstelling voor Vlaanderen, en binnen welke termijn?

6. Chris Steenwegen

Chris Steenwegen stelt vast dat de verschillende sprekers dezelfde pijnpunten benoemen, pijnpunten die niet nieuw zijn. Op die manier is men heel kritisch voor het landbouwbeleid van de voorbije decennia. Hij concludeert dat er in Vlaanderen en Europa een landbouwbeleid werd ontwikkeld dat ontoereikend blijkt te zijn. Want de leegloop uit de sector is geen nieuw gegeven; elk jaar verdwijnen er ongeveer duizend landbouwbedrijven. Hij deelt de analyse van de sprekers, maar de vraag is hoe men er een antwoord op kan vinden.

Een van de belangrijke knelpunten is toegang tot grond. De Groenfractie heeft daarvoor al verschillende voorstellen gedaan, en is al langer vragende partij voor een langetermijnvisie op landbouw. Binnen het huidige beleid lijkt men die nood niet te erkennen; daar is het uitgangspunt dat landbouwers ondernemers zijn en individuele keuzes kunnen maken, en dat men hen geen visie moet opleggen. Groen is het daar niet mee eens, en vindt het nodig dat er een echte toekomstvisie komt.

Binnen die toekomstvisie moet er voldoende aandacht zijn voor de ruimte die de landbouw krijgt. Daarvoor zijn ruimtelijke plannen opgemaakt, die echter nooit uitvoering hebben gekregen. Die ruimtebalans is nooit gerealiseerd, en de ruimtelijke verrommeling heeft zich doorgezet. Zo verliest Vlaanderen elk jaar heel veel open ruimte. Zowel vanuit de landbouwsector als vanuit de natuur- en milieubelangen is het behoud van open ruimte altijd een gezamenlijk doel geweest, aldus Chris Steenwegen.

Als men afspraken kan maken over waar die toekomstige landbouw kan plaatsvinden, dan moet men aan die gronden ook een bepaald statuut kunnen geven, vindt hij, zodat die grond beschikbaar blijft. Gronden die als agrarisch gebied worden ingekleurd worden niet altijd voor de landbouw gebruikt, en omgekeerd worden veel groene gebieden net wel voor de landbouw gebruikt. Er is nood aan een juiste afbakening van de verschillende ruimtegebruikers, en de garantie dat de gronden correct worden gebruikt.

Groen pleit ook al jaren voor een bouwshift, de vroegere betonstop, net om die open ruimte ook voor de landbouw te vrijwaren. Alleen weigert het beleid van de huidige en vorige regeringen dat te realiseren. Chris Steenwegen vindt dat men oneigenlijk gebruik niet langer kan toelaten, net als zonevrije activiteiten binnen landbouwgebied. Op dezelfde manier moet ook strikter worden opgetreden tegen vertuining en verpaarding.

De partij vraagt al langer een moratorium op de verkoop van landbouwgronden door openbare besturen. Minister van Landbouw Jo Brouns geeft aan geen voorstander te zijn van zo'n moratorium. Hij is er dus, net als de Vlaamse Regering, van overtuigd dat het beter is dat openbare besturen de landbouwgronden op de vrije markt

brengen. Daardoor verdwijnt wel een groot deel van die gronden, omdat ze gekocht worden door de meestbiedende. Naar aanleiding van de pachtwetgeving heeft de Groenfractie gevraagd om een ruimer landbouwgrondenbeleid te voeren, maar daar is de regering niet op ingegaan.

Chris Steenwegen beschouwt een grondenbank op Vlaams niveau als een belangrijke tool. Zo'n bank kan onder meer helpen om gronden ter beschikking te stellen in het kader van een transitie. Het gebruik en de inzet van gronden in Vlaanderen kan gemakkelijker worden gemaakt door opnieuw met grotere eenheden te werken of opnieuw een vorm van logica te hanteren. Groen heeft daar al een aantal voorstellen rond gedaan. Kunnen de sprekers deze voorstellen steunen, en die voorstellen ook ter sprake brengen in de gesprekken met de verschillende regeringen?

7. Sofie Joosen

Sofie Joosen wijst erop dat landbouwers al veel inspanningen leveren rond duurzaamheid, klimaat en dierenwelzijn, maar dat die inspanningen onvoldoende verloond worden. De prijs- en markttransparantie moeten dus beter, vindt ze. Uit een eerder debat in het Vlaams Parlement kwam naar voren dat minister Jo Brouns vindt dat er een betere margeverdeling moet komen, met eventueel een prijzencommissie, en een aantal mechanismen binnen het ketenoverleg. De N-VA-fractie kan zich vinden in die voorstellen, maar tot concrete maatregelen heeft dat nog niet geleid, stelt ze vast. Al begrijpt ze dat dat geen eenvoudig proces is, aangezien men in een vrije markt werkt.

Ze vraagt aan de sprekers of er voorstellen zijn om via concrete maatregelen tot een betere prijssetting te komen. Ze gelooft in elk geval dat er in de commissie en in het Vlaams Parlement heel wat bereidheid is om daar heel snel werk van te maken.

8. Ludwig Vandenhove

Ludwig Vandenhove wil een aantal fundamentele vragen stellen, op basis van de nota die Groene Kring heeft toegelicht. Hij is tevreden dat ook de andere partijen nu pleiten voor een grondiger debat rond de toekomst van de landbouw. In zo'n debat moeten wel alle elementen aan bod komen. Want wie beschouwingen maakt over de landbouw, die afwijken van de traditionele inzichten, wordt soms te snel als tegenstander van de sector beschouwd, vindt hij.

De sprekers vragen voldoende respect voor de sector, maar het lid vindt niet dat er een gebrek aan respect is. Hij is het er ook niet mee eens dat er niet naar de sector geluisterd zou worden. Zo werden de landbouworganisaties kort na de betogingen twee keer ontvangen bij de Vlaamse Regering, en werden ze ook meteen in de commissie Landbouw uitgenodigd. Daarnaast is luisteren naar de standpunten van een organisatie niet hetzelfde als het eens zijn met die standpunten.

Wat de keten en de voedingsindustrie betreft, wijst hij erop dat Boerenbond ook voor een stuk in het sociaal overleg zit bij de werkgevers. Dat maakt dat de landbouwsector de enige sector is die apart naar het overleg met werknemers en werkgevers mag gaan.

De Vooruitfractie is het ermee eens dat er niet meer aan landbouwgrond mag worden geraakt, maar het lid stelt vast dat haar voorstellen ter zake vaak weggestemd worden. Het gaat dan niet alleen om het rapport van ILVO om gronden die in het bezit zijn van overheden, voor de landbouw te bestemmen. Minister Jo Brouns en minister Bart Somers vinden dat dit tot de autonomie van de betrokken gemeenten behoort. Het lid is het eens met het standpunt dat landbouwgrond daadwerkelijk landbouwgrond moet blijven, maar dan zal men bijvoorbeeld moeten ingrijpen in ruimtelijke uitvoeringsplannen.

Ludwig Vandenhove stelt in het debat vast dat partijen ervoor pleiten dat de overheid strenger optreedt, en hij is daar voorstander van. Hij vraagt aan de landbouworganisaties op welke aspecten de overheid volgens hen wel en niet moet tussenkomen, want dat vindt hij een belangrijk aspect in het debat. Als het bijvoorbeeld gaat over de kwaliteit van de grond, of over het bodempaspoort, dan vinden de organisaties dat er vrije teeltkeuze moet zijn. Hij pleit voor een realistisch debat, in plaats van een populistisch debat waarin snel toegevingen worden gedaan, maar die in de praktijk weinig teweegbrengen.

Europa bleek heel snel bereid om het beleid rond pesticidegebruik bij te sturen. Op het vlak van dierenwelzijn, een thema dat sterk leeft bij de burger, vraagt hij zich af of de landbouwsector nu zal pleiten voor minder strenge regels. Of moet de sector verloond worden voor het naleven van bestaande regels?

Hij is het ermee eens dat de voedselzekerheid gegarandeerd moet worden. Toch vindt hij dat men het debat eerlijk moet voeren, ook ten opzichte van de burgers die niet elke dag het debat volgen. Hij wijst erop dat er voldoende voedselzekerheid is in Vlaanderen, en dat er veel voedsel geëxporteerd wordt naar andere landen.

Hij erkent het probleem van de te beperkte instroom van jonge landbouwers, maar hij stelt zich de vraag of andere sectoren niet met dezelfde problematieken te kampen hebben. Bovendien is de landbouwsector een veeleisende sector, vaak met een beperkte verloning. Hij maakt de vergelijking met het onderwijs, waar ook steeds minder mensen bereid worden gevonden om in te stappen. Hij pleit ervoor om het debat te verruimen: is het geen maatschappelijk probleem dat jongeren bepaalde functies niet meer willen uitoefenen?

Hij is het ermee eens dat de landbouwer in de eerste plaats een ondernemer is. Maar ondernemerschap gaat ook gepaard met een aantal onzekerheden, en die onzekerheden gelden voor elke sector. Daarom vraagt hij de sprekers wat men precies verstaat onder rechtszekerheid op langere termijn.

Tot slot vraagt hij aan Groene Kring en Boerenbond wat hun mening is over verpaarding in Vlaanderen. Wat vinden zij van het voorstel van cd&v? In die context stelt hij zich ook de vraag hoeveel landbouwgebied er doorheen de jaren verdwenen is voor de aanleg van golfterreinen.

9. Tinne Rombouts

Tinne Rombouts vindt dat de boosheid en onvrede in de sector niet uit de lucht komen vallen, maar ze betreurt wel dat het zover is kunnen komen. Op dit moment zouden de politici zich nederig moeten opstellen, en in de eerste plaats moeten luisteren, vindt ze, om dan te kunnen zoeken naar oplossingen. Ze is in elk geval tevreden dat iedereen aangeeft dat er een toekomst voor de landbouw moet worden gecreëerd, vertrekkende van het voedselsysteem. Daarbij merkt ze wel op dat landbouw ruimer gaat dan alleen voedsel; er is onder meer ook de sierteeltsector en de para-agrarische sector. Toch zal in dit debat vooral het voedselsysteem centraal moeten staan. Ook het feit dat de consument steeds meer vervreemd raakt van de oorsprong van voedsel, is een aandachtspunt.

Een belangrijke vraag daarbij is wat er nodig is om een stevig voedselsysteem overeind te houden. Ze is ervan overtuigd dat men als sector nooit kan overleven met een kwaliteitsvol, gegarandeerd traceerbaar voedselsysteem als men zich uitsluitend op Vlaanderen richt. De Vlaamse voedselproductie heeft een belangrijke rol in de Europese voedselsoevereiniteit. Dat zou men als startpunt moeten durven te erkennen, vindt ze.

Ze is het ermee eens dat men moet streven naar eerlijke prijzen en een correcte vergoeding, maar dit betreft grotendeels een federale aangelegenheid. Ze denkt dat er op Vlaams niveau genoeg aandachtspunten zijn waarop gewerkt kan worden, zonder dat er naar de andere niveaus moet worden gekeken.

Een aantal sprekers haalden aan dat er polarisatie wordt gecreëerd in het debat. Tinne Rombouts denkt dat dat komt doordat er net te weinig naar elkaar wordt geluisterd, en er onvoldoende in overleg wordt gegaan.

Als het gaat over rechtszekerheid, dan moet men zich ook de vraag stellen of de overheid wel een betrouwbare overheid is. Als de overheid niet betrouwbaar is kan men ook niet voor rechtszekerheid zorgen. Hoe ervaren de landbouworganisaties dat? Zeker in het omgevingsbeleid vormt die betrouwbaarheid een probleem, vindt ze. Wat zijn volgens de sprekers de knelpunten op dat vlak, en hoe kan daar anders mee worden omgegaan in de toekomst? Binnen het domein Omgeving is er vaak sprake van wijzigend beleid, wijzigende regelgeving en bepaalde evoluties. Hoe kan men daar in de toekomst beter mee omgaan, om te zorgen dat er een duidelijk pad wordt gevolgd, en dat de overheid een betrouwbare partner wordt?

Een aantal sprekers vragen ook dat er vaker een impactanalyse en een toetsing gebeurt bij beleidsbeslissingen. Ze wijst naar de invoering van het landbouweffectenrapport, waarvan ze vaststelt dat dat nog niet overal standaard wordt toegepast. Daarnaast is er soms sprake van een LER dat al vijf of tien jaar oud is, en helemaal niet aangepast is aan het regelgevend kader op het moment dat de beslissing wordt genomen. Hebben de landbouworganisaties ervaringen met systemen die op dat vlak beter werken, of voorbeelden die inspirerend kunnen werken? Wie kan daar dan vorm aan geven; zijn daar ideeën rond?

10. Stijn De Roo

Enkele sprekers hebben erop gewezen dat landbouw niet alleen staat; het is een onderdeel van de voedselketen. *Stijn De Roo* vraagt aan de sprekers wat volgens hen de toekomstige rol is van het ketenoverleg. Welke eventuele rol is daar weggelegd voor de overheid?

III. Antwoorden van de sprekers

1. Lode Ceysens

Lode Ceysens vond het aantal vragen dat de sprekers hebben gekregen over de toekomst van de landbouw vrij beperkt. Er werd wel een aantal keer verwezen naar de gesprekken tussen de landbouworganisaties en de Vlaamse Regering. Het lijkt hem voor een groot stuk de taak van het parlement om de regering te bevragen over de stand van zaken, en over waarom de gesprekken nu stilliggen. Hij vindt niet dat het aan hem is om daarover te spreken. De organisaties zitten wel met een open geest aan de onderhandelingstafel. Hij gaat ook niet in op de discussies over welke partij precies wat gezegd heeft in dit debat.

De sector verwacht in de eerste plaats een aantal beslissingen op korte termijn, maar het debat gaat ook over de verdere toekomst. Hij hoopt dat dat debat in een constructievere sfeer zal kunnen verlopen. Hij vraagt dat de politiek in haar totaliteit met de land- en tuinbouwers in dialoog gaat, op een constructieve manier.

Hij wil ook niet dat de verschillende landbouworganisaties tegen elkaar uitgespeeld worden; dat zou de stem van de landbouwsector nog zwakker maken. Hij wijst erop dat Boerenbond een organisatie is waar elk soort landbouwer lid van kan worden, ongeacht het verdienmodel. Elk lid kan zich ook kandidaat stellen om tot

het bestuur toe te treden. Boerenbond gaat niet alleen in dialoog met de boeren, maar ook met de maatschappij, vandaar het project 'Voed mee de toekomst'. Voor dat project werden alle politieke partijen uitgenodigd. Ook partijen die niet op de uitnodiging zijn ingegaan, zijn nog altijd welkom om de dialoog aan te gaan, aldus Lode Ceyssens.

Hij wijst erop dat dit debat in het Vlaams Parlement plaatsvindt, en dat de focus dus zou moeten liggen op de bevoegdheden waar Vlaanderen voor verantwoordelijk is. Zowel de landbouwer zelf als de bredere maatschappij geven aan dat de sector recht heeft op een eerlijke prijs en een eerlijk inkomen. Maar een eerlijker prijs behoort tot de federale bevoegdheden, en de handelsakkoorden en duurzaamheidsvereisten worden op Europees niveau vastgelegd. Daarom zou hij het betreuren dat het debat op Vlaams niveau zich vooral op die eerlijke prijzen zou toespitsen. Hij vindt het wel positief dat Vlaanderen bepaalde standpunten ondersteunt, maar er moet ook gesproken worden over de aspecten waarvoor Vlaanderen wel rechtstreeks bevoegd is.

Hij is het ermee eens dat er een debat moet worden gevoerd over welke keuzes er worden gemaakt in de sector. Men moet dat in alle breedte durven te bekijken, en Boerenbond is bereid om mee na te denken over hoe men de toekomst voor de boeren mee kan verduurzamen. Maar dan heeft men op dat moment ook wel duidelijkheid nodig over beslissingen die op korte termijn kunnen worden genomen, aldus de spreker. Hij verwijst naar de actiepunten die hij in zijn eerste tussenkomst heeft toegelicht.

Er werd gevraagd wat zijn mening is over het Franse EGalimsysteem voor een eerlijker prijs. Het federale niveau is dat systeem aan het bekijken, maar er zou een constante spanning zijn tussen het EGalimsysteem en een aantal Europese verordeningen over mededinging. Daardoor moet Frankrijk dat systeem regelmatig bijsturen. Boerenbond vindt vooral prijsmonitoring belangrijk, en de wet op de oneerlijke handelspraktijk. Men kan het niet aan de kleine ondernemers overlaten om telkens klacht in te dienen, omdat die zich vaak in een zwakke positie bevinden, en vaak schrik hebben om stappen te zetten. De spreker hoopt daarom dat de overheid hierin een actievere rol zal spelen.

2. Hendrik Vandamme

Hendrik Vandamme kreeg het gevoel dat de landbouworganisaties op de beklagenbank zaten, en dat betreurt hij. Het doel van het debat was om vooruit te kijken. Het is ook aan het Vlaams Parlement om vooruit te kijken, en samen met de organisaties te werken aan de toekomst. Het doel mag niet zijn om met de vinger te wijzen, of mensen woorden in de mond te leggen, bijvoorbeeld rond grondgebruik. Hij wijst erop dat de landbouworganisaties samen met de milieu- en natuurbewegingen en de recreatiesector de spelers zijn binnen die open ruimte. Het verschil is dat de landbouwer wel zijn inkomen moet vergaren in die open ruimte; grond is voor hen een productiemiddel.

De vraag is of men die vrije markt voor een stuk moet reguleren, zoals dat in Frankrijk gebeurt met Safer. Hij wijst erop dat die manier van werken daar al vijftig jaar wordt toegepast. Hij betwijfelt of men in Vlaanderen nog de mogelijkheid heeft om een gelijkaardig systeem op te zetten. Er zijn wel een aantal studies gebeurd rond Safer, onder meer door ILVO, en de conclusie was dat het wel mogelijkheden biedt, maar dat het niet zomaar integraal kan worden geïmplementeerd.

Er wordt ook gevraagd of er een grondenbank moet komen. Hij wijst erop dat er in Vlaanderen momenteel alleen dergelijke systemen bestaan in het kader van groot-schalige ingrepen, zoals het Sigmaplan of andere landinrichtingsprojecten. In dat systeem is de VLM actief koper, in veel gevallen in functie van uitruil. De vraag is of men zo'n systeem overal moet uitrollen, waarbij men dan ook actief koper blijft op

de grondenmarkt. Volgens de spreker valt dit in elk geval moeilijk te realiseren op de Vlaamse vrijegrondenmarkt.

Hendrik Vandamme komt nog terug op het eerste overleg met de Vlaamse Regering. Toen heeft het ABS heel uitdrukkelijk gevraagd om als overheid niet langer in te breken in agrarisch gebied, maar zich aan de planologische voorschriften te houden. Dit is geen pleidooi tegen de natuur, maar louter een vraag om de regels te respecteren die de overheid zelf heeft vastgelegd. Dat is voor hem de essentie van de discussie. Het gaat dus niet om een discussie landbouw versus natuur, of natuur die te dicht bij landbouwgebied zou komen. Er is wel veel zonevreemde activiteit in agrarisch gebied, zoals verpaarding en vertuining. Hij wijst erop dat dergelijke zonevreemde activiteiten evenwel geen impact hebben bij vergunningsaanvragen.

Als er iets groen wordt ingekleurd in agrarisch gebied, dan heeft dat vroeg of laat wel een impact op de omliggende landbouwactiviteiten, aldus de spreker, of op andere vergunningsplichtige activiteiten. Hij kan zich dan ook niet vinden in de manier van werken waarbij stukjes grond in agrarisch gebied groen worden ingekleurd. Daar draagt de sector nu meer dan ooit de gevolgen van, en het is een van de oorzaken van de protesten en acties. De ontevredenheid in de sector is niet louter het gevolg van het stikstofakkoord, maar ook van de manier van omgaan met de sector als economische speler en als voedselproducent, vanuit het Vlaamse niveau. Hij ziet dit als de collectieve verantwoordelijkheid van de politieke wereld.

Hij stelt vast dat men te weinig rekening houdt met de impact van regels die uitgevaardigd worden. Zo was er tot een aantal jaren geleden op Vlaams niveau een reguleringsimpactanalyse die moest worden toegepast voordat er kon worden gestemd. Maar dat systeem werd afgeschaft. Die systematiek bestaat wel nog op federale niveau, en het ABS is vragende partij om, vóór het nemen van politieke beslissingen, een impactanalyse te doen op alle mogelijke vlakken. Zeker voor de landbouwsector is het zeer belangrijk dat men beseft dat, als een regel uitgevaardigd wordt, daar bepaalde verplichtingen aan vasthangen. En als er verplichtingen opgelegd worden, moet daar ook een prijs aan vasthangen. Alle kostprijsverhogende beleidsbeslissingen moeten ergens vergoed worden.

Dat vormt overigens maar één element in de prijsdiscussie, die deels in het ketenoverleg zit, maar dan gaat het niet over prijsvorming, maar eerder over margeverdeling. Het ABS wil ook niet dat de discussie op Vlaams niveau verlegd wordt naar de prijsdiscussie. De discussie gaat erover dat men landbouwer mag en kan zijn binnen de Vlaamse omgeving. Zowel de prijsdiscussie als het ketenoverleg is immers federale materie.

Er is een omzetting gebeurd van de Europese richtlijn tegen oneerlijke handelspraktijken naar federale wetgeving, met de Economische Inspectie als waakhond. Een prijsbewaker is echter niet de oplossing voor de prijsdiscussie en de prijsvorming in Vlaanderen en België. Het ABS is wel altijd vragende partij geweest om een waakhond te hebben voor het functioneren van de keten, en het fair verdelen van de marges doorheen de agrovoedingsketen. Dat is de essentie van de discussie die moet worden gevoerd, vindt hij.

Vlaanderen bevindt zich wel nog altijd in een vrije markt, en men wil zich daar niet uit wegtrekken. Vlaanderen hoort tot een eengemaakte Europese markt, waar veel aspecten van de prijsvorming boven de hoofden van de sector gebeuren. Met een aantal landbouwproducten zit men op de wereldmarkt. Als er nieuwe factoren of evoluties ontstaan die bijkomende druk leggen op de sector, dan moeten de beleidsmakers daar rekening mee houden, en denken aan de landbouwers van de toekomst. Hij mist dat aspect voor een stuk in de vraagstelling. Het is gemakkelijk om te wijzen naar systemen van vroeger, maar men moet ook leren uit het verleden.

3. Sara Van Dyck

Een aantal parlementsleden hebben gevraagd wat er in de onderhandelingen met de Vlaamse Regering besproken werd. *Sara Van Dyck* wijst erop dat BioForum niet uitgenodigd was op die gesprekken, en dat ze daar dus niet op kan antwoorden.

Een centraal element in de discussie is de eerlijke vergoeding voor de sector, maar daarvoor ligt de bevoegdheid bij verschillende bevoegdheidsniveaus. Ze vraagt dat de verschillende niveaus samen aan een oplossing werken. Een landbouwer heeft immers financiële ademruimte nodig om te kunnen ondernemen, maar ook om een transitie te kunnen maken richting een ander model. In die zin is een correcte vergoeding van duurzame landbouwmethoden een absolute basisvereiste om een omslag te kunnen maken.

Wat de verwijzingen naar het Franse EGalimsysteem betreft, lijkt het haar zeker nuttig om het advies van de SALV, waar de verschillende landbouworganisaties samen aan hebben gewerkt, ter harte te nemen. Want uit dat advies blijkt dat een aantal elementen van EGalim misschien ook in Vlaanderen toepasbaar zijn.

Het is niet zo dat BioForum ervoor pleit dat de sector alleen voor Vlaanderen zelf produceert, aldus *Sara Van Dyck*. Wel dringt zich de vraag op of het huidige landbouwmodel wel houdbaar blijft voor Vlaanderen, dat een dichtbevolkte regio is met een enorme milieudruk van de landbouw, maar ook van andere sectoren. Het gaat om een sector die momenteel meer dan 45 miljoen kippen en 5 miljoen varkens telt. Vlaanderen dreigt nu tegen zijn limieten te blijven botsen, waardoor de landbouwers op straat zullen blijven komen. Dat is voor BioForum de essentie van het verhaal.

Er werd ook gevraagd of het wel haalbaar is om te streven naar 25 procent bio-landbouw. Ze verwijst in dat verband naar het Strategisch Plan Bio, dat met alle landbouwactoren en met de overheid samen is goedgekeurd. Daarin werd het streefdoel van 5 procent biolandbouw vastgelegd, of vijfmaal 5 procent in Vlaanderen. Voor BioForum is dat een bescheiden maar ambitieuze doelstelling die haalbaar is. Landbouwers tonen op het terrein al dat het mogelijk is, maar ze hebben wel een afzetmarkt nodig. De vaststelling is dat er nog veel te weinig initiatief komt vanuit de overheid om met de beschikbare hefboomen de vraag naar bio aan te zwengelen. *Sara Van Dyck* roept dan ook op om het Strategisch Plan Bio in de eerste plaats ter harte te nemen en te zorgen dat het wordt uitgevoerd. Het is immers een plan waar iedereen zijn schouders onder heeft gezet.

De spreker gaat tot slot in op wat rechtszekerheid voor de landbouwer precies inhoudt. Rechtszekerheid hangt samen met een langetermijnvisie: de sector moet weten waar het beleid naartoe wil, het beleid op Europees, federaal, Vlaams en lokaal niveau. Die richting moet duidelijk zijn. Pas dan kan men ook die rechtszekerheid garanderen. Ook met het huidige Stikstofdecreet blijft men tegen de muur lopen. Er kan geen rechtszekerheid gegarandeerd worden als men niet tot oplossingen komt die de grond van de zaak aanpakken. Rechtszekerheid kan er komen door de problemen grondig aan te pakken, een duidelijke langetermijnvisie met duidelijke doelen op te stellen, en niet bij elke legislatuur van richting te veranderen.

4. Lotte Arkens

Lotte Arkens wijst erop dat Groene Kring momenteel aan een toekomstvisie aan het schrijven is, maar dat ze het in dit debat vooral over de protesten wil hebben, en over de resolutie die Groene Kring heeft opgesteld, een vorm van jongeboerentoets.

De jonge landbouwers zijn zeker bereid om stappen vooruit te zetten, via begeleiding, advisering, haalbaarheid en vertrouwen. Groene Kring vraagt om vertrouwen te hebben in de kennis die in de sector aanwezig is, en niet nodeloos regels op te leggen, die vervolgens streng gecontroleerd en gesanctioneerd worden. Daar zijn de jonge landbouwers niet mee geholpen, vindt ze.

Er werd gevraagd of Groene Kring zich kan vinden in spiegelclausules. Ze vindt het niet meer dan normaal dat iedereen op dezelfde manier wordt behandeld, maar het is dan aan het beleidsniveau om daarop in te zetten en een gelijk speelveld mogelijk te maken. Daarbij moet men wel rekening houden met de realiteit van een verstedelijkt Vlaanderen. Aan het Europese niveau moet worden duidelijk gemaakt dat de haalbaarheidsdoelstellingen niet voor elke lidstaat hetzelfde kunnen zijn.

Er werd aangehaald dat er in andere sectoren regelmatig bedrijven verdwijnen; dat gebeurt niet alleen in de landbouwsector. Groene Kring erkent dat, maar wijst erop dat de sector te kampen heeft met een gebrek aan ondernemersvertrouwen, naast de vele andere belemmeringen. In die context werd er ook gevraagd of de leden van Groene Kring het politieke niveau nog vertrouwen, en dat blijkt niet het geval te zijn. Ongeveer 50 procent van de belemmeringen die men in de sector ervaart, zou te wijten zijn aan beslissingen vanuit het politieke niveau. Daar kan aan gewerkt worden, maar opnieuw blijkt dat er de afgelopen jaren niet geluisterd werd, aldus de spreker. Groene Kring heeft regelmatig gevraagd naar concrete acties, maar dat blijkt zonder resultaat.

Wat het thema eerlijke prijs betreft, wijst Lotte Arkens erop dat de leden van Groene Kring niet bezig zijn met de marges die ze krijgen of de prijs die ze kunnen aanrekenen. Het gaat wel om de druk op de kostprijs voor gronden, gronden die zij nodig hebben om te kunnen boeren. Daarnaast kan het Vlaamse niveau er ook voor zorgen dat de landbouwer minder tijd verliest met administratie. Zo is men bijvoorbeeld verplicht om kunstmest te gebruiken en mest duur af te zetten, wat betekent dat de bestaande regelgeving tot dubbele kosten leidt.

Er werd gevraagd wat het beleidsniveau op dit moment concreet kan doen. Lotte Arkens hamert op het belang van een goed grondenbeleid. In afwachting van een definitief en haalbaar grondenbeleid kunnen er al stappen worden gezet, via een tussentijdse stop op het kopen van landbouwgrond door overheidsinstanties, en een stop op het realiseren van nieuwe projecten in agrarisch gebied. Ook dat is een concrete vraag van Groene Kring die nog niet werd ingewilligd.

Tot slot werd aangehaald dat de landbouwsector niet de enige sector is waar het moeilijk is om nieuwe instromers te vinden. Maar Groene Kring wil zich in de eerste plaats focussen op de instroom van jonge land- en tuinbouwers. In dat verband spreekt ze ook tegen dat jongeren minder dan vroeger bereid zouden zijn om aan de slag te gaan in een veeleisende sector als de landbouw. Ze wil vooral de knelpunten en barrières aangeven die jonge landbouwers ondervinden. Die barrières zijn in dit debat duidelijk naar voren gekomen, vindt ze, en ze hoopt dat daar een gunstig gevolg aan gegeven wordt vanuit het beleid.

Bart DOCHY,
voorzitter

Chris STEENWEGEN,
verslaggever

Gebruikte afkortingen

ABS	Algemeen Boerensyndicaat
EGalim	Etats Generaux de l'Alimentation
GLB	gemeenschappelijk landbouwbeleid
ILVO	Instituut voor Landbouw-, Visserij- en Voedingsonderzoek
LER	landbouweffectenrapport
Mercosur	Mercado Común del Sur
NGT	nieuwe genomische technieken
Safer	Sociétés d'aménagement foncier et d'établissement rural
SALV	Strategische Adviesraad voor Landbouw en Visserij
VLIF	Vlaams Landbouwinvesteringsfonds
VLM	Vlaamse Landmaatschappij